

EKOLOGIK MUAMMOLAR

Bazarmatova Surayyo Fahriddin qizi*Shahrixon tumani MMTBga qarashli 8- umumiy o'rta
ta'lim maktabining Geografiya fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: ekologik muammolar bugungi kunda insoniyatning eng dolzarb masalalaridan biri bo'lib, tabiiy muhit va inson salomatligiga jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu maqolada iqlim o'zgarishi, havo va suv ifloslanishi, yer degradatsiyasi, biodiversitetning kamayishi va plastik ifloslanishi kabi asosiy ekologik muammolar ko'rib chiqiladi. Har bir muammoning sabablari va oqibatlari tahlil qilinadi, shuningdek, ularni hal qilish uchun zarur bo'lgan yechimlar, jumladan xalqaro hamkorlik, yashil texnologiyalar va ekologik ta'lim taklif etiladi. Maqola, ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun har bir insonning mas'uliyatini oshirish zarurligini ta'kidlaydi. Faqat shunday yondashuv bilan kelajak avlodlarga toza va sog'lom muhitni qoldirish mumkin.

Kalit so'zlar: iqlim o'zgarishi, suv ifloslanishi, havo ifloslanishi, tabiiy resurslar, yashil texnologiyalar, sanoat ifloslanishi, plastik ifloslanish, atrof-muhit muhofaza qilish.

Аннотация: экологические проблемы являются одними из наиболее актуальных проблем человечества сегодня и серьезно влияют на природную среду и здоровье человека. В этой статье рассматриваются основные экологические проблемы, такие как изменение климата, загрязнение воздуха и воды, деградация земель, потеря биоразнообразия и загрязнение пластиком. Анализируются причины и последствия каждой проблемы и предлагаются решения, необходимые для их решения, включая международное сотрудничество, зеленые технологии и экологическое образование. В статье подчеркивается необходимость повышения ответственности каждого человека за обеспечение экологической устойчивости. Только при таком подходе мы сможем оставить будущим поколениям чистую и здоровую окружающую среду.

Ключевые слова: изменение климата, загрязнение воды, загрязнение воздуха, природные ресурсы, зеленые технологии, промышленное загрязнение, пластиковое загрязнение, охрана окружающей среды.

Abstract: environmental problems are one of the most urgent issues of humanity today, and they seriously affect the natural environment and human health. This article examines major environmental issues such as climate change, air and water pollution, land degradation, biodiversity loss, and plastic pollution. The causes and consequences of each problem are analyzed, and the solutions needed to solve them are proposed, including international cooperation, green technologies and environmental education. The article emphasizes the need to increase the responsibility of each person to ensure environmental sustainability. Only with such an approach can we leave a clean and healthy environment for future generations.

Key words: *climate change, water pollution, air pollution, natural resources, green technologies, industrial pollution, plastic pollution, environmental protection.*

Ekologik muammolar — bu inson faoliyatining natijasida paydo bo'lgan va tabiiy muhitga salbiy ta'sir ko'rsatadigan masalalardir. Ular ko'p jihatdan global, regional va mahalliy darajada o'z ifodasini topadi. Dunyo kundan kunga ko'plab ekologik muammolarga duch keladi. Ushbu muammolarning ba'zilari, masalan, global isish, kislota yomg'iri, havo ifloslanishi va suv ifloslanishini o'z ichiga oladi. Bu muammolarning eng katta sababi odamlar dunyodagi dominant turga aylanganidan keyin resurslarni tezda iste'mol qilishidir. Bunday tez iste'mol va aholining o'sishi bilan atrof muhitga zarar yetadi. Ushbu ekologik muammolarni alohida hal qilish kerak va hal etish kerak. Aks holda, odamlar o'z niyatlarini xavf ostiga qo'yadi. Aholi sonining o'sishi, fan va texnika taraqqiyoti, inson ehtiyojlarining ortishi oqibatida er yuzida qator ekologik muammolar yuzaga keldi. Shu bois, bugungi kunda sof tabiat haqida gap yuritish mushkul. Er yuzidagi o'rmonlar ko'payish o'rniga tobora qisqarib bormoqda, katta-katta tabiiy hududlar dehqonchilik qilish maqsadida o'zlashtirildi, tabiat va havo har xil chiqindi hamda gazlar hisobiga ifloslanyapti. Bundan tashqari, tabiatda toshqinlar, o'rmon yong'inlari, chang bo'ronlari va boshqa tabiiy jarayonlar yuz bermoqda. Bularning barchasi pirovardida tabiat muvozanatiga putur etkazyapti. Shu bois, davlatimiz rahbari Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 75-sessiyasida jahon hamjamiyati e'tiborini yana bir bor davrimizning o'tkir muammolaridan biri Orolbo'yi hududidagi ekologik holatga qaratib, jumladan, bunday dedi: “Bugungi kunda har bir mamlakat bu jarayonning salbiy ta'sirini his etmoqda. Ming afsuski, bunday o'zgarishlar Markaziy Osiyo taraqqiyotiga ham katta xavf tug'dirmoqda”. Ekologik xavf bugungi kunda tobora keng tus olib, er yuzidagi barcha mamlakatlarni bu haqda chuqurroq o'ylashga majbur etmoqda. Jahon yovvoyi tabiat (WWF), Global Footprint Network jamg'armalari va Londonning zoologik jamiyati mutaxassislari hamkorlikda o'tkazgan tadqiqot natijalariga ko'ra, 1970 yildan buyon dunyoda yovvoyi hayvon va qushlarning soni 3,43 ming turga, tirik sayyoraning indeksi esa 52 foiz (havo va quruqlikda yashaydigan jonivorlar turi 76 foiz, er usti va suvda kun kechiradiganlar soni 39 foiz) qisqargan. Har yili 11 million gektar tropik o'rmon kesilmoqda. Yo'qotishlar o'rmonlarni tiklash ishlariga nisbatan 10 barobar ko'pdir. Har kuni atmosferaga 60 million tonnaga yaqin karbonat angidrid chiqarilishi dunyo okeanidagi suv sathining ko'tarilishiga olib kelmoqda. Butun mamlakat miqyosida “Yashil makon” umummilliy loyihasi doirasida daraxtlarni ekish va parvarish qilish sohasidagi boshqaruv tizimini takomillashtirish, ilmiy yondashuvlar asosida hududlarning tuproq-iqlim va boshqa xususiyatlarini aniqlashga qaratilgan tadqiqot va tahlillarni amalga oshirish hamda buning natijasida hududlar kesimida respublika xaritasini ishlab chiqish, ko'chatxonalar sonini ko'paytirish shular jumlasidan. Aholi sonining yildan yilga oshib borishi sanoat va transportning rivojlanishi, fan texnikaning taraqqiyot etishi, insonning biosferaga ko'rsatayotgan ta'sir doirasini kengaytirib bormoqda. Bu esa o'z navbatida u yoki bu ekologik muammolarning kelib chiqishiga sabab bo'lmoqda. Ekologik muommo deganda

insonning tabiatga ko'rsatayotgan ta'siri bilan bog'liq holda tabiatning insonga aks ta'siri, ya'ni uning iqtisodiyotiga, hayotida xo'jalik ahamiyatiga molik bo'lgan jarayonlar, tabiiy hodisalar bilan bog'liq (stixiyali talofatlar, iqlimning o'zgarishi, hayvonlarning yalpi ko'chib ketishi va boshqalar) har qanday xodisa tushuniladi. Ekologik muammolar 3 guruhga bo'linadi.

1. **Umumbashariy (global)**
2. **Mintaqaviy (regional)**
3. **Mahalliy (lokal)**

Atrof-muhitni muhofaza qilish, biologik xilma-xillikni saqlash, iqlim o'zgarishlarining oldini olish, ozon qatlamining yemirilishi, cho'llanish, atmosfera havosining ifloslanishi kabi global ahamiyatga ega masalalarni hal etish hozirgi kunda insoniyat oldida turgan eng muhim vazifalardan hisoblanadi. Mamlakatimizda ham atrof-muhit muammolarini o'rganish, ularni hal etish masalalari davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan. Ayniqsa, so'nggi yillarda davlat tomonidan atrof-muhitni muhofaza qilish, o'simliklar va hayvonot dunyosini, atmosfera havosi va tabiiy resurslarni asrash hamda chiqindi muammolarini bartaraf etish, ekologik ta'limni joriy etishga qaratilgan e'tibor va bu borada me'yoriy hujjatlar ishlab chiqilib, hayotga tatbiq etilayotgani fikrimiz dalilidir. Ba'zi asosiy ekologik muammolar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Iqlim O'zgarishi

Iqlim o'zgarishi, asosan, issiqxona gazlarining ortishi natijasida yuzaga keladi. Sanoat inshootlari, transport va qishloq xo'jaligi faoliyati natijasida atmosferaga chiqarilayotgan CO₂ va boshqa gazlar global haroratni oshirmoqda. Bu o'zgarishlar ekstremal ob-havo hodisalarining ko'payishiga, dengiz sathining ko'tarilishiga va tabiiy resurslarning kamayishiga olib keladi.

2. Havo Ifloslanishi

Havo ifloslanishi sanoat chiqindilari, transport vositalari va maishiy chiqindilar natijasida yuzaga keladi. Bu muammo inson salomatligiga jiddiy zarar yetkazadi. Havo ifloslanishi nafas olish kasalliklari, yurak-qon tomir kasalliklari va boshqa sog'liq muammolarini keltirib chiqaradi. Shuningdek, havo sifatining yomonlashuvi ekosistemalarga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi.

3. Suv Ifloslanishi

Suv resurslarining ifloslanishi sanoat chiqindilari, qishloq xo'jaligi pestitsidlari va maishiy axlatlar natijasida yuzaga keladi. Ifloslangan suv ichimlik suvi sifatida foydalanishga yaramaydi va ekotizimlarga zarar yetkazadi. Suv ifloslanishi, shuningdek, baliqchilik va qishloq xo'jaligi sohalarida ham muammolarni keltirib chiqaradi.

4. Yerning Degradatsiyasi

Yer degradatsiyasi tuproq eroziyasiga, o'rmonlarning kesilishiga va shahar rivojlanishiga olib keladi. Bu jarayonlar tuproq unumdorligini pasaytiradi, qishloq xo'jaligi mahsuldorligini kamaytiradi va tabiiy muvozanatni buzadi. Yerning degradatsiyasi natijasida ko'plab o'simlik va hayvon turlari yo'qolmoqda.

5. Biodiversitetning Kamayishi

Biodiversitetning kamayishi iqlim o'zgarishi, tabiiy muhitning yo'qolishi va inson faoliyati natijasida yuzaga kelmoqda. Turlar yo'qolishi ekosistemalarning barqarorligini buzadi va insoniyat uchun zarur bo'lgan tabiiy resurslarni kamaytiradi. Biodiversitetni saqlab qolish uchun himoya choralari ko'rilishi zarur.

6. Plastik Ifloslanish

Plastik materiallarning ko'pligi va ularning tabiiy muhitda parchalanishining uzoq davom etishi ekologik muammolarni keltirib chiqaradi. Plastik chiqindilar dengizlar va daryolarni ifloslantirib, hayvonlar uchun xavf tug'diradi. Ushbu muammoni hal qilish uchun plastik iste'molni kamaytirish va qayta ishlash tizimini rivojlantirish zarur.

Ekologik muammolar insoniyat uchun jiddiy tahdiddir. Ularni hal qilish uchun har birimiz mas'uliyatli yondashuvni talab qiladi. Ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun xalqaro hamkorlik, innovatsion texnologiyalar va ekologik ta'lim zarur. Faqat shunday qilib, biz kelajak avlodlarga toza va sog'lom muhitni qoldira olamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://www.ekoloji.com/uz/ekoloji/ekoloji-sorunlari/>
2. <https://yuz.uz/uz/news/ilmiy--izlanishlar--global-ekologik-muammolar-echimi->
3. Ekologik muammolar va ularning kelib chiqish sabablari. Latipova Rohat Zaripboyevna
4. https://dilshod-hikmat.ucoz.ru/publ/ekologik_muammolar/1-1-0-7/

